ΤΟ ΠΕΡΙΦΗΜΟ ΣΟΝΝΕΤΟ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΦΕΛΙΞ ΑΡΒΕΡ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΠΟΝΕΜΕΝΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΙ ΕΝΟΣ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ

Ἕνα ποίημα ποὺ χαρίζει τὴν ἀθανασία στὸν ποιητή του. Ὁ ἔρως τοῦ Ἀρβὲρ πρὸς τὴν Μαρία Νοντιέ. Στὸ φιλολογικὸ σαλόνι τοῦ πατέρα της. Πῶς τὸν ἐγοήτευσαν τὰ ὑπέροχα μάτια της. Ἕνας ἀπελπισμένος ἔρως. Πῶς ὁ Ἀρβὲρ τὸν ἔθαψε μέσ' στὴν καρδιά του. Ὁ γάμος τῆς Μαρίας. Εἶνε πρωτότυπο τὸ σοννέτο, μίμησις ἢ μετάφρασις ; Τί λένε τὰ κείμενα, κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Φτάνει τάχα ἕνα ποίημα μόνο, ὅσο ὡραῖο κι' ἂν εἶνε, γιὰ νὰ ἐξασφαλίση τὴν ἀθανασία στὸν ποιητή του ; Ἂν κρίνουμε ἀπὸ τὴν περίπτωσι τοῦ γάλλου ποιητοῦ Ἀρβέρ, φαίνεται πῶς ναί. Ἀπ' ὅλο τὸ ἔργο του δὲν ἐπέζησε παρὰ ἕνα μονάχα σοννέτο—δέκα τέσσερες στίχοι—χάρις στὸ ὁποῖον, τὸ ὄνομα αὐτοῦ ποὺ τόγραψε διατηρεῖται ἀκόμα ζωντανὸ στὴ μνήμη τῶν ἀνθρώπων. Τὸ σοννέτο τοῦ Ἀρβέρ, τὸ ὁποῖο βρίσκεται σ' ὅλες τὶς ἀνθολογίες καὶ τὸ ὁποῖο γνωρίζουν ὅλοι ὅσοι ἀγαποῦν τὴν ποίηση, ἔχει τὴν ἱστορία του. Τὸ ἐνέπνευσε στὸν ποιητὴ ἕνας ἔρωτας, ἕνας μεγάλος ἔρωτας, καὶ γιὰ τοῦτο ἴσως ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερα ἀκόμα νὰ μᾶς συγκινῆ, ἕναν ὁλόκληρο αἰῶνα μετὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ γράφηκε....

Ἀλλ' ἂς ἔρθουμε στὴν ἱστορία του.

***

Τὸ 1830, τὴν ἐποχὴ δηλαδὴ ποὺ ὁ ρωμαντισμὸς βρισκόταν στὸ μεγαλείτερο φούντωμά του, ἕνας νέος ἄσημος καὶ ἄγνωστος, γνωστὸς μονάχα στοὺς φιλολογικοὺς κύκλους, συναντοῦσε γιὰ πρώτη φορὰ μιὰ κοπέλλα, ποὺ τὴν στόλιζαν ὅλες ἡ χάρες τῆς ὠμορφιᾶς καὶ τοῦ πνεύματος : τὴν Μαρία Νοντιέ.

Ὁ νέος αὐτὸς ὀνομαζόταν Φελὶξ Ἀρβὲρ καὶ ὁ τόπος στὸν ὁποῖο ἔγινε ἡ συνάντησις ἦταν τὸ σαλόνι τοῦ Καρόλου Νοντιέ, τοῦ πατέρα τῆς Μαρίας, γνωστοτάτου διηγηματογράφου καὶ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὰς τοῦ ρωμαντισμοῦ. Στὸ σαλόνι τοῦ Νοντιέ, ποὺ ἦταν ἀπὸ τὰ περιφημότερα φιλολογικὰ σαλόνια τῆς ἐποχῆς, ἐσύχναζε ὅλη ἡ φιλολογικὴ ἀφρόκρεμα τῶν χρόνων ἐκείνων, ποιηταί, μυθιστοριογράφοι, κριτικοί, θεατρικοὶ συγγραφεῖς, καλλιτέχναι, τὰ λαμπρότερα ὀνόματα τῆς νέας σχολῆς, καὶ ἔτσι ἡ Μαρία μόλις πρόσεξε τὸν Ἀρβέρ, γιὰ τὸν ὁποῖον ἐντελῶς ἀόριστα ἤξερε ὅτι εἶχε γράψει μερικοὺς στίχους—καὶ τίποτε περισσότερο. Μὰ ἡ καρδιὰ τοῦ νεαροῦ ποιητοῦ πληγώθηκε ἀμέσως ἀπὸ τὴν ὠμορφιὰ τῆς Μαρίας. Τοῦ ἄρεσε τὸ ὕψος της, τὸ ἀνεπιτήδευτο καὶ ἐγκάρδιο. Ὁ τόνος τῆς φωνῆς της, ὁ μαλακός, ὁ χαϊδευτικὸς ποὺ ἔκανε μιὰ παράξενη ἐντύπωσι, ἡ ἄχνα τοῦ προσώπου της, μιὰν ἄχνα μαργαριταρένια ποὺ τὴν ἔκανε νὰ μοιάζη μὲ πλάσμα ὀνείρου, μὰ προπάντων τὸν ἐγοήτευσαν τὰ μεγάλα καὶ βαθειὰ μαῦρα μάτια της. Γιὰ τὰ μάτια τῆς Μαρίας Νοντιὲ ὅλοι ἀνεξαιρέτως, ὅσοι τὴν γνώρισαν καὶ περιέγραψαν τὴν ὠμορφιά της, συμφωνοῦν ὅτι ἐξασκοῦσαν μιὰ γοητεία ἐξαιρετικὴ ποὺ κανένας δὲν μποροῦσε νὰ τὴν ἀποφύγη. Ἦσαν μάτια ποὺ πραγματικὰ ἐμαγνήτιζαν μὲ τὴν ἄφραστη γλυκύτητά τους καὶ ποὺ τάκαιγε λὲς ἡ φλόγα ἑνὸς πάθους ἀκοίμητου.

Ὁ Ἀρβὲρ αἰχμαλωτίστηκε ἀπ' τὴν πρώτη στιγμή, ἀπ' τὰ ἐξαίσια αὐτὰ μάτια, μὰ ἡ φυσικὴ του δειλία καὶ ὁ φόβος ὅτι ἡ ὡραία Μαρία δὲν θ' ἀνταποκρινόταν στὸ αἴσθημά του, τὸν ἔκανε νὰ τὸ θάψη βαθειὰ στὴν καρδιά του καὶ νὰ κρατήση μυστικὴ τὴν ἀγάπη του. Ὡστόσο ἐξακολουθοῦσε νὰ συχνάζη στὸ σαλόνι τοῦ Νοντιέ, γιὰ νἄχη τὴν εὐχαρίστηση νὰ βλέπη καὶ νὰ κουβεντιάζη κάποτε-κάποτε μ' ἐκείνην γιὰ τὴν ὁποίαν ἔννοιωθε τώρα μιὰ ἀληθινὴ λατρεία. Κατάλαβε τάχα ἡ Μαρία τὸν ἔρωτά του αὐτόν ; Ἀσφαλῶς ναί, ὅσο καὶ ἂν τὸν ἔκρυβε ὁ Ἀρβέρ, γιατί ἡ γυναῖκες ἀπὸ μιὰ φυσικὴ διαίσθηση, πάντα μαντεύουν τὸν ἔρωτα ἐκείνων ποὺ τὶς ἀγαποῦν. Μὰ εἴτε γιατί ὁ ποιητὴς δὲν φανέρωνε τὴν ἀγάπη του, εἴτε γιατί δὲν ἔννοιωθε καὶ ἡ Μαρία ἀγάπη γιὰ τὸν Ἀρβέρ, εἴτε γιατί ἀγαποῦσε ἄλλον, δὲν ἄφησε νὰ φανῆ ὅτι εἶχε νοιώσει τὸν ἔρωτα τοῦ νέου. Δὲν φανταζόταν, ἄλλωστε, καθόλου ὅτι ἦταν τόσο δυνατὸ τὸ αἴσθημα ποὺ εἶχε ἐμπνεύσει στὸν ποιητή, ἀλλ' ὅτι, ὅπως ὅλα τὰ ἐφήμερα αἰσθήματα τῶν νέων—καὶ μάλιστα τῶν ποιητῶν—θὰ περνοῦσε γλήγορα.

***

Ὕστερα ἀπὸ ἕνα χρόνο ἡ κόρη τοῦ Νοντιὲ παντρεύτηκε καὶ πῆρε ἕνα δικηγόρο, τὸν Μενεσσιέ, ὁ ὁποῖος πῆγε καὶ ἐγκαταστάθηκε μαζύ της στὴ Λυών. Ὁ Ἀρβέρ, ὅταν ἔμαθε τὸ γάμο τῆς ἀγαπημένης του, λίγο ἔλειψε νὰ πεθάνη ἀπὸ τὸν καϋμό του. Μὰ στὸ τέλος παρηγορήθηκε, ὅσο μπορεῖ νὰ παρηγορηθῆ κανεὶς ἀπὸ τέτοιους πόνους, καὶ μιὰ φθινοπωρινὴ δραδυὰ τοῦ 1831, τρεῖς μῆνες μετὰ τὴν ἀναχώρησι τῆς λατρεμένης Μαρίας του, ἔγραψε τὸ περίφημό του σοννέτο, τὸ γεμᾶτο ἀπ' τὸ πιὸ λεπτὸ καὶ δυνατὸ αἴσθημα καὶ ἀπὸ μιὰ βαθύτατη μελαγχολία. Νά τί λέει τὸ σοννέτο αὐτό :

Βαθειὰ ἔχω κάποιο μυστικὸ μές στὴν ψυχὴ κρυμμένο,
μιὰ ἀγάπη αἰώνια ἀπὸ καιρὸ μέσα μου ἐδῶ κλειστή.
Ἀγιάτρευτο εἶνε τὸ κακό, γι' αὐτὸ κι' ἐγὼ σωπαίνω
ἀφοῦ ὅ,τι μοῦκανε ποτὲ δὲν ἔμαθεν αὐτή.
Στὸ πλάϊ της πάντα—ἀλλοίμονο !—καὶ μοναχός μου ὡς τόσο,
πάντα σὰν ξένος κι' ἄγνωστος κοντά της θὰ περνῶ
καὶ τὸ ταξεῖδι μου στὴ γῆ μιὰ μέρα θὰ τελειώσω
χωρὶς νὰ πάρω τίποτα καὶ πάντα θὰ πονῶ.
Ἐκείνη ἀφοῦ τῆς ἔδωκεν ὁ Πλάστης τόση χάρη
κι' ἀφοῦ δὲν τῆς ἐμίλησα τὸ δρόμο της θὰ πάρη
δίχως νὰ φτάση ὁ ἐρωτικὸς ὁ πόθος μου κοντά της.
Σ' ἐτοῦτο ἂν τὸ βιβλίο μου πέσει ποτὲ ἡ ματιά της
θὰ εἰπῆ διαβάζοντας αὐτοὺς τοὺς στίχους μου μονάχα
χωρὶς νὰ καταλάβη : «Ποιὰ εἶν' αὐτὴ ἡ γυναῖκα τάχα ;».

Μὰ τὸ σοννέτο τοῦ Ἀρβὲρ ἔχει καὶ μι' ἄλλη ἱστορία, ἀνεξάρτητη ἀπ' τὸ αἴσθημα ποὺ τὸ γέννησε, πολὺ-πολὺ ἐνδιαφέρουσα :

Ὅταν πρωτοδημοσίευψε τὸ σοννέτο του ὁ Ἀρβὲρ στὴ συλλογή του «Χαμένες Ὧρες»—τὴ μοναδική του συλλογὴ ποὺ εἶνε λησμονημένη τώρα—κάτω ἀπὸ τὸ ἀριστούργημά του, σημείωσε : «Μίμησις ἀπὸ τὸ Ἰταλικό». Ὅλοι, ὡστόσο, ὅσοι ἤξεραν τὸ αἴσθημά του, κατάλαβαν ὅτι τὸ ποίημα ἦταν δικό του καὶ ὅτι τὴ σημείωσι αὐτὴ τὴν εἶχε βάλει ὁ Ἀρβὲρ ἐπίτηδες γιὰ νὰ διαλύση τὶς ὑπόνοιες ὅτι τάχα τὸ σοννέτο τοῦ τὸ εἶχε ἐμπνεύσει ἡ κόρη τοῦ Νοντιέ. Μά, τὸ 1883, 50 χρόνια μετὰ τὴν δημοσίευσι τοῦ σοννέτου, ἕνα ἰταλικὸ περιοδικὸ ἀναδημοσίευσε ἕνα ἰταλικὸ σοννέτο, ἀπαράλλαχτο μὲ τὸ γαλλικὸ τοῦ Ἀρβὲρ καὶ γραμμένο πολὺ πρὶν ἀπ' τὸ δικό του.

Ἔτσι, δὲν ἔμενε πειὰ καμμιὰ ἀμφιβολία, ὅτι ὁ γάλλος ποιητὴς εἶχε μεταφράσει τὸ ποίημά του ἀπὸ τὸ ἰταλικό, ἀφοῦ, ἄλλωστε, καὶ ὁ ἴδιος τ' ὁμολογοῦσε στὴν ὑποσημείωσί του... Ὡστόσο, παρὰ τὴν ρητὴ ὁμολογία τοῦ Ἀρβέρ, ἡ ἀποκάλυψη αὐτὴ ξάφνισε, σκανδάλισε, καὶ πολλοὶ λόγιοι βάλθηκαν νὰ ἐξακριβώσουν ἂν τὸ σοννέτο τοῦ Ἀρβὲρ ἦταν πρωτότυπο ἢ ἁπλῆ μίμησις ἀπὸ τὸ ἰταλικό. Μὰ ἡ ἔρευνα δὲν κατέληξε σὲ τίποτα θετικό. Σὲ λίγο τὸ πρᾶγμα ξεχάστηκε καὶ τὸ σοννέτο τοῦ Ἀρβὲρ ἔμεινε πάλι σοννέτο τοῦ Ἀρβέρ.

Εἶνε πραγματικὰ δικό του ; Καὶ ἂν εἶνε δικό του καὶ ὄχι μίμηση ἀπὸ τὸ ἰταλικό, πάντα θυμίζει ἀρκετὰ ἕνα ἄλλο ποίημα, πολὺ παλαιότερο καὶ ἀπὸ τὸ ἰταλικό, κάποιου ἄγνωστου λησμονημένου γάλλου ποιητοῦ, τοῦ Κοκὰρ, ποὺ πρωτοδημοσιεύθηκε μαζὺ μὲ ἄλλα ποιήματά του, τὸ 1744, στὸ Ντιζόν. Ἰδού το :

Ὑπάρχει βάσανο σκληρότερο
Ἀπ' τὸ νὰ καίγεσαι γιὰ μιὰ ὡραία
Καὶ νὰ μὴν τολμᾶς νὰ φανερώσης τὴ φλόγα σου ;
Ἀλλοίμονο ! Αὐτὴ εἶνε ἡ φρικτή μου τύχη.
Μ' ὅλο ποῦμαι τρυφερὸς καὶ πιστός,
Ἡ ἐλπίδα ποὺ μαλακώνει
τὸν θανάσιμο πόνο καὶ τῶν πιὸ δυστυχῶν,
Δὲν ἔρχεται νὰ μ' ἀνακουφίση καθόλου.
Καὶ τὸν πόνο μου τὸν μεγαλώνει
Ἡ σκέψη πὼς ἡ κόρη ποὺ ἀγαπῶ
Θὰ διαβάση τοὺς στίχους αὐτοὺς
Καὶ δὲ θὰ νοιώση πὼς τοὺς
(ἔγραψα γιὰ ἐκείνην.

Τὸ ποίημα τοῦ Κοκὰρ ξεχάστηκε γλήγορα. Τοῦ Ἀρβὲρ ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ ζῆ ὥς σήμερα ἀκόμα καὶ νὰ συγκινῆ πάντα ὅλους, ὅσους κρύβουν μέσ' στὴν ψυχή τους ἕνα μεγάλο μυστικὸν ἔρωτα, σὰν τὸν ἔρωτα ποὺ βασάνισε καὶ τὸν Ἀρβὲρ καὶ ὁ ὁποῖος ὡστόσο τοῦ χάρισε τὴν ἀθανασία.